

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету

Шулюк Богдани Степанівни

на дисертаційну роботу Чопика Юрія Євгеновича на тему
«План Маршалла» для України: інвестиції та макроекономічна допомога»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»

Актуальність теми дослідження

Масштаб руйнувань, яких зазнала Україна внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації, зумовлює безпрецедентну за обсягом потребу у фінансових ресурсах для відбудови, що багатократно перевищує внутрішні можливості держави. За цих умов на перший план виходить не лише проблема мобілізації зовнішньої фінансової підтримки, а й питання побудови ефективної, прозорої та підзвітної архітектури залучення, розподілу й контролю коштів. Історія знає обмежену кількість прикладів організованого повоєнного фінансування такого масштабу, і серед них План Маршалла посідає особливе місце як найуспішніший і найбільш досліджений прецедент. Саме тому звернення автора до його досвіду з метою вироблення прикладних механізмів фінансового забезпечення відбудови України є актуальним і практично затребуваним.

Додаткової ваги темі надає та обставина, що йдеться про формування засад фінансування відбудови в умовах, коли війна ще триває, обсяги зовнішньої допомоги вже сягнули історично рекордних значень, а Україна одночасно розпочала процес вступу до Європейського Союзу. Це вимагає узгодження фінансових механізмів відбудови з борговими та інтеграційними обмеженнями, що робить дослідження своєчасним як для економічної науки, так і для практики державного управління.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних Західноукраїнського національного університету. Зокрема робота пов'язана із науково-дослідною роботою «Трансформація бізнесу в умовах сталого розвитку глобальної економіки», державний реєстраційний номер: 0123U102609.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими й достовірними. Обґрунтованість забезпечується комплексним застосуванням системи взаємопов'язаних методів – історичного, порівняльного, аналізу та синтезу, а також кількісного інструментарію: порівняння індексованих траєкторій, розрахунку середньорічних темпів зростання (CAGR), авторського композитного індексу відновлення. Емпіричну базу дослідження становлять репрезентативні дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, ООН та її спеціалізованих установ, статистичних порталів, а також офіційні матеріали Кабінету Міністрів України, Державного департаменту США, інших державних інституцій. Список використаних джерел налічує 310 найменувань, більшість з яких – іноземна фахова література.

У першому розділі «Теоретичні аспекти макроекономічної допомоги та інвестицій для повоєнної відбудови країн-учасників військових конфліктів» автор систематизує типологію збройних конфліктів та теоретичні концепції відбудови економік, після чого детально розкриває форми та інструменти макроекономічної допомоги – гранти, кредити, технічну допомогу – на прикладі історичних програм повоєнного відновлення (с. 38–65). Із фінансового погляду особливо цінним є підрозділ 1.3, у якому обґрунтовано роль іноземних інвестицій у відбудові та доведено, що збройний конфлікт різко знижує інвестиційну привабливість країни у короткостроковому періоді,

тоді як повоєнний етап здатен формувати сприятливі умови для припливу капіталу за умови прозорості та підзвітності (с. 66–75).

Другий розділ «Компаративний аналіз наслідків Другої світової війни для Німеччини та російської військової агресії для України» є доказовим фундаментом роботи. Здобувач переконливо демонструє співмірність боргового навантаження двох країн у відповідні періоди, подібний характер розгортання інфляційних процесів та зіставні масштаби руйнування виробничого потенціалу. Особливу увагу привертає висновок про безпрецедентно високу інтенсивність зовнішньої фінансової підтримки України у відносному вимірі порівняно з рівнем допомоги Німеччині за Планом Маршалла (с. 104–117).

Найбільш затребуваним практикою є третій розділ, у якому автор аналізує архітектуру макрофінансової підтримки стійкості української економіки, зокрема інструмент Ukraine Facility та логіку його продовження (с. 121–143), обґрунтовує підходи до адміністрування макроекономічної допомоги через єдиний відповідальний орган за умов прозорості й підзвітності, а у підрозділі 3.3 докладно розкриває механізми репараційних виплат і використання заморожених активів країни-агресора як додаткового джерела фінансування відбудови (с. 161–187). Викладені положення логічно узгоджені з висновками до розділів і загальними висновками роботи.

Наукова новизна одержаних результатів

До найбільш важливих наукових результатів, отриманих здобувачем, можна віднести такі:

- Вперше обґрунтовано та емпірично підтверджено гіпотезу про можливість застосування ключових підходів Плану Маршалла до повоєнної відбудови України через контроль динаміки відновлення економічного та військового потенціалу шляхом створення прозорого механізму підзвітності використання макроекономічної допомоги й інвестицій в умовах масштабної зовнішньої підтримки.

- Удосконалено підходи до адміністрування макроекономічної допомоги на етапі повоєнної відбудови, які, на відміну від наявних, поєднують зовнішній моніторинг з боку ключових партнерів із визначенням єдиного відповідального виконавчого органу в країні за умов прозорості, підзвітності та запровадження індикаторів моніторингу цілей відновлення; окремо визначено репарації від країни-агресора як додаткове джерело фінансування відбудови й обґрунтовано підходи до синхронізації відбудовчих процесів з євроінтеграційним курсом України.
- Удосконалено поняття «повоєнна відбудова», яке визначено як комплексний процес економічного, інституційного та безпекового відновлення держави, а також принципи повоєнної відбудови через уведення принципу безпекової диверсифікації економіки.
- Удосконалено наукові підходи до побудови комплексної моделі повоєнного відновлення України, що інтегрує виміри макроекономічної підтримки, залучення інвестицій та безпекової стабілізації як взаємопов'язані умови сталого відновлення.
- Набули розвитку теоретичні положення щодо взаємозв'язку воєнних конфліктів і динаміки іноземних інвестицій, зокрема обґрунтовано, що повоєнний період формує специфічні можливості для залучення прямих іноземних інвестицій за умови відповідного інституційного та безпекового середовища.
- Набули розвитку наукові підходи до визначення перспективних секторів і механізмів залучення прямих іноземних інвестицій в Україну на повоєнному етапі з урахуванням структурних втрат та потреб довгострокового зростання.
- Набули розвитку наукові підходи до розуміння ролей акторів повоєнної відбудови, зокрема систематизовано функції міжнародних фінансових організацій, держав-партнерів, приватного сектору та неурядових організацій.

Теоретичне та практичне значення результатів

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про механізми фінансового забезпечення повоєнного відновлення держав, уточненні понятійно-категоріального апарату та розробленні комплексної моделі повоєнної відбудови України.

Практичне значення підтверджується впровадженням результатів дослідження у діяльність міжнародної неурядової організації «Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів» (IREX) (довідка № 415 від 11.03.2025 р.); при впровадженні ініціатив з відбудови м. Тернополя та Тернопільської міської територіальної громади (довідка № 44/2 від 02.06.2026 р.); а також у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні конфлікти» та «Геополітичні виміри міжнародних економічних відносин» (довідка № 126-31/1361 від 29.05.2026 р.).

Отримані результати можуть бути використані Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерством фінансів України, органами місцевого самоврядування та міжнародними організаціями, залученими до планування й реалізації програм повоєнного відновлення.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні результати дисертації з достатньою повнотою висвітлено у 13 наукових публікаціях, з яких особисто автору належить 3,45 друкованого аркуша, зокрема у 4 статтях у фахових виданнях України та 1 статті у міжнародному науковому виданні; 2 статті індексовано в наукометричній базі Scopus. Результати дослідження апробовано на 8 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Кількість, рівень і зміст публікацій відповідають встановленим вимогам щодо повноти висвітлення результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії та дають авторові право на публічний захист.

Оцінка структури, мови та стилю викладу

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків; повний обсяг роботи становить 255 сторінок, робота містить 46 рисунків і 2 таблиці. Структура є логічною й завершеною, а завдання узгоджені з метою, об'єктом і предметом дослідження, їх послідовне вирішення забезпечує досягнення поставленої мети. Роботу написано науковим стилем із дотриманням вимог до фахової української мови.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що здобувач дотримується принципів і норм академічної доброчесності; ознак порушень не виявлено. Робота містить необхідні посилання на використані джерела відповідно до норм законодавства про авторське право і суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження

1. Попри наявне обґрунтування масштабного залучення зовнішнього фінансування, автор приділяє недостатньо уваги його впливу на боргову стійкість України. Оскільки частина ресурсів надаватиметься у кредитній формі, доцільно було б додатково оцінити нарощування державного боргу та довгострокові боргові ризики у процесі відбудови.

2. У підрозділі 3.3 ґрунтовно розкрито потенціал репарацій та заморожених активів як джерела фінансування. Водночас поза докладнішим розглядом залишилися фінансові ризики механізму репараційної позики, зокрема розподіл відповідальності між партнерами у разі непередбачених обставин.

3. Модель фінансування відбудови зосереджена переважно на публічних джерелах – макроекономічній допомозі, репараціях, інвестиціях. Її доцільно було б доповнити аналізом механізмів публічно-приватного партнерства, які здатні залучити приватний капітал до відбудовчих проєктів і зменшити навантаження на бюджет.

4. У роботі докладно розглянуто зовнішні джерела фінансування, тоді як роль державного бюджету України та внутрішніх фіскальних інструментів у співфінансуванні відбудови окреслено побіжно. Уточнення цих компонентів посилює цілісність запропонованої моделі відбудови.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, не стосуються принципових положень дисертації та не знижують її загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чопика Ю. Є. «План Маршалла» для України: інвестиції та макроекономічна допомога є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання у сфері міжнародних економічних відносин. За темою, змістом і оформленням робота відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Чопик Юрій Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського
національного університету

«21» липня

2026 р.



Богдана ШУЛЮК

Богдана ШУЛЮК
Анна СЕМЕНЮК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ